

I

ÇOCUK ŞİİRLERİ

ŞİİR NEDİR?

«Bedîî terbiye hususunda şiirin hemen musiki kadar mühim bir tesiri vardır. Eski Yunanda musiki gibi şiir de en müessir terbiye vasıtalarından addedilirmiş. Hattâ meşhur Homer için Yunan mürebi i denilmiştir.» (1)

İnsan zekâ ve muhayyilesinin ilk sanat mahsulü olan nazma, umumiyetle şiir diyoruz. Vezin, kafiye gibi teknik özellikleri dolayısıyla kolay ezberlendiği için nazım, sanat ve fikir tarihinde nesirden çok önce gelir. Bütün insan cemiyetlerinin tarihinde bir destan devri veya sözlü kültür çağı mevcuttur. Yazının henüz bilinmediği veya yayılmadığı bu devirlerde şiir (nazım), ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yaşayan bir sanattı; tıpkı şarkı gibi bir şey...

Bu sözlü özelliğinden dolayı, vaktiyle cemiyette, halk arasında çok rağbet gören şiiri yayma işini meslek edinmiş bir sınıf vardı. Ozan, Baskı gibi adlar alan bu insanlar, sanatlarını sazlarıyla, herkesin önünde icra ederlerdi.

Fakat cemiyetler gelişip yazının yayılmasından, hele matbaanın icadından sonra şiirdeki söz ve müzik unsurları birbirinden ayrıldılar: Şiir, besteden ayrılarak yazılı hale geçti, şiir kitapları çıkmaya başladı. Yani şiir anonim olmaktan çıkıp daha bireysel bir durum aldı. Şiirden zevklenmek isteyen kimse, artık şiir nakledenlere ihtiyaç hissetmemeğe, doğrudan doğruya şiirle temasa gelmeye başladı. Fakat yazılı şiir; müzikten, ses-ten uzaklaşmış değildi. Şiir, vaktiyle dışında olan sesi, melodiyi, bu defa kelimelerin, mısraların içinde bulundurmamak, okuyanlara hissettirmek mecburiyetinde bulunuyordu. İşte bu sebeplerdir ki bugün bir şiiri okurken hiç farkında olmadan dudaklarımız kıpırdanmaya, kelimelerin seslerini kulaklarımıza duyurmaya başlayıveriyoruz. Bu «initiative» dolayısıdır ki şiir, edebî mahsullerin sese ihtiyaç hissettiren başlıca örneğidir, diyebiliriz.

(1) Tedrisat-ı İptadiye Mecmuası, İbrahim Alâaddin.

1 — Şiir, mademki seslendirilmesi gereken bir sanattır; o halde bir şiiri sesli okumak, üzerinde önemle durulması icabeden bir iştir. Şair, kelimeler arasında sihirli kaynaşmalar yaratan bir insan olduğuna göre onun eserindeki saklı ses cevherlerini, sesli okumada belirtmek, yani şiirde birer alet olan vezin ve kafiyeyle dikkat ile yetinmeyip mânâyı sesle de değerlendirmek icabeder. Buna göre, iyi inşat (şiir okuma), şairin mısralarında gizli yaşayan mânâyı iyi kavramaya bağlıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse, iyi şiir okuma, şiiri iyi, içten kavramaya bağlıdır, diyebiliriz. Hemen ilâve etmek de lâzımdır ki, şiiri sesle değerlendirmek, umumiyetle yapıldığı gibi, romantik bir tonla ve dramatik pozlarla inşatta bulunmak da değildir.

2 — Bir şiiri bir topluluk karşısında okumağa çıkmadan önce sesli provalar yapmalı ve zihinde örnek bir okuma şekli yer etmiş bulunmalıdır.

3 — Şiir, ses değişmelerinde ve hareketlerde mübalâğaya kaçılmadan okunmalıdır: Sesin, konuya ve mısralarındaki mânalara uydurulması ölçülü olmalıdır. Meselâ bir hüznün «tem» ini ihtiva eden bir şiiri âdeta ağıyarak okumak, şiirden beklenen tesiri çok azaltır; hattâ dinleyenler üzerinde antipati yaratır. Okunan şiiri dramatize edercesine mübalâğalı, lüzumsuz jest ve mimiklere boğmak, dinliyenlerin zevkini kaçıtır. Kollarını kanat gibi çırpın, ayaklarını yere vura vura, haykırmaktan yüzü kıpkırmızı kesilerek şiir okuyan çocukların görünüşleri hazin olduğu kadar da gülünçtür.

4 — Şiir, bir topluluk karşısında ezber olarak okunursa tesiri daha fazla olur. Ezbere okumak mümkün olmadığı takdirde inşat edilirken metne kapanıp kalmamalıdır. Gözleri sık sık metinden ayırarak dinleyenlere çevirmeli; yani okumakla doğrudan doğruya hitabetmek arasında, bir inşat tarzı tutmalıdır. Böylelikle, dinleyenlerle temas, kısmen de olsa, sağlanmış olur.

5 — Şiir, estetik maksatlardan ziyade terbiyevî gaye için okutuluyorsa inşattaki hatalarla alay etmemeli; çocuğu ciddiye almalıdır. Aksi takdirde çocuğun cesaretini kırmış, inşattan soğutmuş oluruz.

6 — Henüz okula başlamamış veya ilkokulun ilk sınıflarında bulunan çocuklara şiiri, dinleterek ezberletmek mecburiyeti vardır. Okuma bilmiyen veya doğru dürüst okuyamıyan